

PER UNA HISTÒRIA DE GIRONA

PROBLEMES EXTERNS I DE MÈTODE

PER A REALITZAR UNA HISTÒRIA DE LA CIUTAT*

PREAMBUL

En una ponència limitada en l'espai i en el temps no serà possible desenrotllar «in extenso» tot el conjunt de reflexions que jo voldria fer entorn els problemes externs i de mètode per a escriure una *Història de la ciutat de Girona*. En tot cas, no els presento un treball exhaustiu que pretengui esgotar la temàtica, ni un índex detallat del que ha de ser una futura història de la ciutat que ja es pugui escriure, sinó que la meua aportació només pretén oferir alguna idea i confegir quatre notes sobre l'estat de la qüestió i les possibilitats futures de realitzar una obra de síntesi, una *Història de Girona*, plantejant vies de treball a partir de la realitat actual. Així, es tracta d'una reflexió al voltant dels problemes que l'historiografia ens ha deixat per esbrinar i una reflexió també sobre com pot ser aquesta història de Girona en l'estadi de coneixements actuals, sobre el que pensem que ha esta el passat gironí, i el que creiem que és la ciència històrica, això és, per què volem que serveixi la història, en aquest cas, de la nostra ciutat.

Vull assenyalar que per raons de la meua especialització en el camp de l'època més contemporània, no em referiré gaire, quan posi exemples o citi casos concrets, a temes de la Pre-història, ni de la Història Antiga, o Medieval; la majoria d'exemples que posaré seran referits a la Història menys reculada, que conec millor, i em perdonaran els il·lustres historiadors de Girona que s'han aplicat a aquestes altres disciplines; però precisament per respecte a ells i per honestat intel·lectual, no voldria entrar en terrenys que jo no conec prou i em mouré més sovint amb referències a l'etapa històrica dels setcents ençà.

* Ponència oral presentada a les Jornades Carles Rahola. Desembre 1981.

NO EXISTEIX CAP «HISTÒRIA DE GIRONA». EL QUE TENIM

En el primer punt del meu esquema faig una afirmació rotunda, escric: «No existeix cap història de Girona». Bé, això es podria prendre com una exageració si tinguéssim present que circulen algunes obretes que volen ésser una història de Girona. És que crec que avui una obra semblant no existeix i afirmo, a més a més, que aquest fet és escandalós i significatiu. Escandalós perquè estem parlant d'una ciutat singularment històrica (totes les ciutats són històriques, no existeix ni una ciutat ni un poble sense història, evidentment, però nosaltres vivim en una població on la història és visiblement al carrer, en els seus monuments, en els seus casalots antics, amb els seus barris construïts fa segles que es conserven amb una força que crec que no es pot pas discutir, de tal manera que això, més l'antigor cronològica de la ciutat, i el que sabem de la seva gent i dels seus fets ens ha portat a tots a que, a l'hora de definir-la, tinguem sempre present el pes de la història), i escandalós perquè Girona és país d'historiadors, és una ciutat on, amb una persistència potser inusual, l'home que investiga el passat, l'intel·lectual que fa recerca ha proliferat i, val a dir-ho, a voltes amb una altíssima categoria. No podem oblidar per exemple aquell grup d'historiadors entorn a «La Revista de Gerona» i el «Certamen Literario» del segle passat, ni la colla que els seguí a començaments del nostre segle entre els quals hi podem situar Carles Rahola, l'home que homenatgem en aquestes jornades, i tota una posterior generació de la qual tenim il·lustres representants entre nosaltres. Aquells que crearen l'«Institut d'Estudis Gironins», generació que comptà com a figures primordials els grans historiadors de Girona, de Catalunya i Espanya, Santiago Sobrequés i Jaume Vicens i Vives. Doncs bé; aquesta ciutat amb tanta prosàpia històrica no disposa de cap *Història*. He dit que era escandalós i significatiu. Significatiu perquè això vol dir quelcom: vol dir que aquelles Institucions que podien haver encomanat als historiadors de la terra que fessin aquesta gran història de Girona que tots voldriem no ho varen fer, i aquesta és una responsabilitat que denuncio de les Institucions i els homes que les varen dirigir els darrers 40 anys. No hi va haver interès perquè es fes una obra de síntesi d'història de la ciutat. No hi va haver interès; ni tal sols van fer cas de les propostes que des del camp dels historiadors es produïren en aquest sentit. No es tracta

de la passivitat de les Institucions per a cridar als historiadors, sinó que quan aquests s'adreçaven a les Institucions tampoc se'ls feia cas. Vull exposar un cas concret, i tenim entre nosaltres al protagonista que penso que ens permetrà recordar la seva peripècia, el Dr. Pere de Palol. En un moment donat proposà a la Diputació de Girona la creació d'una obra important, d'una gran *Història de Girona* si no recordo malament que havia d'ésser en quatre volums feta d'una manera interdisciplinària amb participació de diversos autors, dirigida per ell. Bé; es va trobar que el cost d'aquella obra era excessiu i no va ser possible que algú la financés. D'això fa pocs anys relativament, però en aquells moments en que no es trobaven diners per fer una *Història de Girona* se'n trobaren en canvi per alçar a la plaça St. Domènec la llotja famosa i ignominiant que hem hagut de treure després de patir-la vergonyosament durant uns anys. I així aquesta ciutat es quedà altra vegada sense la seva *Història*. No és que no hi hagi casos a Catalunya de ciutats que tenen un bon llibre d'història del seu passat. Recordem el *Llibre de Cervera*, els treballs de Lledonosa sobre Lleida, de Requesens sobre Tarragona o el llibre de Grabulosa sobre Olot per parlar d'un lloc concret de les nostres mateixes contrades. Només ha pogut estar compensat aquest desnivell historiogràfic respecte a d'altres ciutats de Catalunya —no cal dir ja Barcelona— pel voluntarisme d'uns pocs historiadors que malgrat la manca de facilitats han anat treballant monogràficament, han anat fent els volums dels «Anals», han anat escrivint ací i allà, cobrint llacunes de la història de Girona, treballs que en el futur ens permetran aquesta síntesi que encara no s'ha fet.

De manera, doncs, que l'únic que tenim com a síntesi històrica es resumeix a l'estudi de Carles Rahola «*La Ciutat de Girona*», treball ben pensat però potser massa estructural. Es un tall, una visió sincrònica de la Girona de finals dels anys vint i no és ben be exactament una història de la ciutat, si bé per absència d'altres obres no deixa d'ésser una síntesi indicativa, orientativa, rigurosa i seriosa, escrita amb criteris científics. Cal remarcar la constatació en aquestes jornades dedicades al Rahola intel·lectual i historiador: la seva gran intuïció global de la història. En definitiva, aquests dos volums sobre la ciutat de Girona no deixen de ser un assaig d'història total. Hi ha una altra obra, el «*Gerona històrica*» de Pla Cargol, que jo anomenaria la no-història de Pla Cargol perquè és pura i simplement una compilació de molts autors, compilació-barreja,

desordenada o mal ordenada, amb grans inexactituds, sense investigació, sense referències bibliogràfiques, sense cites. És una obra que només s'ha utilitzat pel fet que durant molts anys no ha existit res més (el llibre de Rahola era prohibit). Però, evidentment, no té, no pot tenir, la categoria d'un treball d'investigació seriós, ben planificat, com hauria d'haver estat el llibre que portés el títol de «*Gerona històrica*».

Hi ha d'altres treballs. Aquí en mencionaré dos que són resums d'història de Girona: síntesis enciclopèdiques com el cas de l'article de Joaquim Nadal i Farreras sobre Girona a l'Enciclopèdia Catalana i l'article de Ramon Alberch, Josep Clara i Gabriel Roura a «*La Geografia Comarcal Catalana*» (vol. III), que no són ben bé allò que entendriem per una Història de Girona.

LES POSSIBLES HISTÒRIES DE GIRONA

En realitat no es pot parlar des del punt de vista metodològic d'una única i possible història de Girona; són diverses les possibles obres de síntesi. En primer lloc la petita història o resum més acabat, si voleu, que un article d'enciclopèdia. Un llibret de divulgació, com aquell que havia demanat Jaume Ministral i Macià una síntesi o recull d'història gironina pensat per a les escoles, pels nens, *una petita història de Girona*, un resumet fàcil de llegir. Un tipus de llibre que es pot fer avui mateix. Una altra fórmula, és la síntesi-compendi, potser allò que Pla Cargol no va sapiguer fer, la compilació dels autors existents, el compendi del que hi ha sense gaire més investigació: una mena d'estat de la qüestió que en la mesura que fos fet seriosament i ample, és a dir, amb un aplegament ordenat d'informació, podria ésser una història que tingués una certa utilitat; en tot cas sempre seria una història provisional que seguiria esperant les noves recerques i que es faria vella molt ràpidament en la mesura que l'equip d'historiadors i estudiosos de totes les disciplines que complementen la ciència històrica, continués descobrint noves coses del passat gironí que convertirien aquesta síntesi-compendi, en una història només per sortir del pas. El que jo crec que ens fa falta, finalment, és una història, ampla, completa, total, que es la que penso ens hem de plantejar. En definitiva, pluridisciplinar, en la qual hi haurien de participar els estudiosos de l'art, els arqueòlegs, els literats, els medievalistes, tant com la gent

que fem contemporània o els que estudien la Girona romana. Una història de gran volada, que durés, una història feta en equip.

Naturalment, quan parlo d'una història pluridisciplinar o història en equip introdueixo un element a discutir: el meu plantejament incideix sobre un problema, el problema de si la història s'ha d'escriure en grup, com deia la gent del «Forum Histoire», o la història és feina per a l'historiador tot sol. Realment hi han diferències en la posició teòrica dels qui s'ocupen d'aquest debat. Pensem en Chesnaux, defensor de la història investigada col·lectivament o en Vilar que defensa, contra Chesnaux precisament, la validesa del treball de l'historiador solitari fins arribar a mostrar-se escèptic en preguntar-se què seria la història sense el batec individual, sense la petjada personal i humana de l'historiador que interpreta, pensa, repensa i analitza des d'una òptica pròpia, personal, intransferible. Potser sobre aquest punt podem marcar una diferència bàsica: sovint la història feta per un sol historiador té més de teoria (sobretot si pensem amb les històries nacionals o les històries d'un territori o ciutat), té més de teoria de la història d'aquella ciutat que no pas de discurs històric, cosa que potser pot assolir millor un treball col·lectiu posat en ordre i perfectament encaixat. Michelet deu ésser l'arquetip de l'historiador individual que fa una història nacional o Soldevila a casa nostra, o Vilar, o Vicens; Vilar a la Història d'Espanya, Vicens a la seva *Notícia a Catalunya* o a la seva *Aproximació a la Història d'Espanya*. En el fons aquests treballs han resultat una certa teoria d'una història, teoria d'un país. No vull dir en absolut que ni la història feta en equip, ni la història feta per l'historiador són rebutjables pel que té de més una i que li manca a l'altra, no; probablement totes dues són útils i probablement totes dues fórmules poden ésser aplicades a Girona. Però és el meu criteri que avui per avui no existeix entre nosaltres l'home disposat a fer-la solitàriament, una obra de quatre o cinc volums extensa i completa, cosa que en canvi veig factible en equip, amb un grup d'estudiosos que dividint-se les tasques i amb una coordinació global, poden acomplir aquesta tasca primera de recerca, d'aplegament de materials i de noves monografies que permeti després passar en net el conjunt de la informació fins a obtenir el que pot ser un discurs coherent del passat gironí cap el nostre present.

Vull fer notar, entrant en un terreny ben poc llibresc però d'impor-

tància absolutament vital, vull recordar ara que el problema bàsic amb què ens trobarem, és un problema exògen a les qüestions purament historiogràfiques i metodològiques: és el cost econòmic que haurà de tenir aquesta *Història de Girona* que demana investigació, dedicació, gent que hi treballi i que rebi ajudes econòmiques per a realitzar la recerca, així com, si es vol treballar seriosament, el cas exigeix aplicació de noves tècniques que sovint són costoses econòmicament, la publicació de monografies i treballs, etc. etc. Cal pensar, per tant, en una història elaborada per un equip subvencionat a partir de les Institucions com ara la Generalitat, la Diputació i l'Ajuntament. I vull proposar que tot això s'endegui ben aviat de tal manera que en un temps no molt llunyà ens trobem en disposició de redactar definitivament l'original del que pot ser aquesta *Història de Girona*.

EL REPTE DEL FUTUR: LA HISTÒRIA AUDIOVISUAL

Permeteu-me un gir en la meua disertació que no puc deixar de fer encara que difereix prou dels esquemes del que havíem tractat fins ara. Penso que potser ja està passant el temps d'una història escrita, tinc por que això que jo els estic plantejant i que tots vostés entenen com una història que s'ha d'escriure i convertir en uns llibres, tinc por, dic, que sigui ja una manera anacrònica de fer història i em pregunto si el repte del futur no és la història audiovisual. La revolució dels mitjans tècnics han fet de la comunicació tota una altra cosa. Ens hi referíem anteriorment: en el camp de la història és inqüestionable que la història escrita, la història de les pàgines i dels volums té una limitació en la gent que la pot seguir, la pot llegir, la pot conèixer. La història oferta per mitjans de comunicació com la ràdio i molt especialment la televisió pot arribar a tothom. I el que és tant important com aquest fet és que la revolució dels mitjans tècnics de comunicació permeten fer un altre tipus d'història, amb uns nous continguts, a partir del moment en que es pot jugar, com és el cas de la televisió i del video, no només amb l'explicació narrativa-literària sinó amb les presències físiques, amb les imatges.

El fet és que la història ha entrat a la televisió arreu. A països com França, com Itàlia, com Anglaterra, oi en fa de temps que els programes de televisió dedicats a la història han proliferat, des dels

que s'ocupen de temps recents, com poden ser les guerres mundials que han estat fets en sèries passejades arreu del món, fins a biografies de personatges, estudis sobre ciutats, amb l'evocació d'èpoques concretes o amb intents de síntesis nacionals. S'han fet programes d'història, d'intents d'explicar la història, com també ha passat tantes vegades en el cinema. No és cap novetat assenyalar que el cinema produeix pel·lícules històriques. Una altra cosa és que la immensa majoria del material de cinema dedicat a episodis històrics, per mor de les modes i de la comercialitat, hagin esdevingut sovint peces històriques només tangencialment. Es cau sovint en el romanticisme més tronat, en el melodrama. Al gran públic se li ofereix contínuament un tipus de narració històrica poc seriosa; però també és veritat que hi ha hagut autors de cinema que han fet bones pel·lícules, que han fet un treball extraordinàriament rigorós i profundament històric tant en els seus continguts narratius com en els seus elements interpretatius.

I bé, tenim aquests mitjans tècnics posats al nostre abast i l'historiador no pot negligir l'enorme importància d'aquesta història audiovisual. D'ací que l'historiador avui és a la radio i se n'ha anat a la televisió. A Catalunya ja ha passat. Borja de Riquer i Joan B. Culla han vingut presentant a la televisió catalana un programa de divulgació històrica. Per posar un altre exemple, recordem el programa que fa Televisió Espanyola, «La víspera de nuestro tiempo», i penseu en la quantitat de programes dedicats al pasat espanyol, que s'han arribat a fer, a voltes amb participació d'historiadors i testimonis dels fets. També és veritat que el programa ens era presentat sovint per simples locutors que no sabien res de res, que mostraven la més gran ignorància en temes generals o concrets. Recordo, per exemple, aquella entrevista que se li feia a Josep Pla en el programa «A fondo» en el qual en un moment donat, quan Pla va parlar de les seves estades a Rússia el presentador li preguntava què havia fet a Moscou i en Pla digué entre d'altres coses: «vaig anar allà i em vaig trobar amb en Nin que era a l'Ajuntament de Moscou». Llavors intervingué el locutor: «querrá usted decir Lenin» i en Pla va dir: «No, Lenin no, l'Andreu Nin». El locutor no tenia ni idea de que era l'Andreu Nin i anava insistint en que devia tractar-se de Lenin, fins que Pla li explicà qui era Nin. I, així, podriem explicar anècdotes significatives del desconeixement més clamorós de la història i ja no dic d'erudició històrica, sinó

desconeixement i ignorància total respecte a orientacions i interpretacions bàsiques.

En els països en que va iniciar-se l'entrada de la història en els mitjans audiovisuals va produir-se ben aviat la participació dels historiadors. Chesnaux parla en el seu llibre «Du passé faisons table rase» de les baralles que a França hi han hagut entre els historiadors que assessoren i participen en els programes de televisió i els que no ho fan, i que és la continuació de la batalla que abans es donava en el món acadèmic i ara s'està portant en el camp de la difusió massiva. El que és evident, és que cada vegada més aquesta Ciència de les Ciències Humanes que és la Història, amb l'amplitud que va assolint la seva divulgació, l'acceptació general que té i les possibilitats immenses de ser tractada des del medi televisiu i del video fan que cada vegada més els de l'ofici projectem treballs tenint present que aquesta és possiblement la història del futur.

Per tant, no excloc en absolut que un dia —potser això encara és més difícil de planificar-ho ara desseguida— caldrà començar a preparar una història audiovisual de Girona, ja sigui en capítols, ja sigui amb una compilació més breu, que pot tenir realment un interès excepcional.

QUINA HISTÒRIA I PER QUÈ

Què és una història de la ciutat? La història d'una ciutat no és la història d'un país, és cosa distinta de la història d'una època. Explicar una ciutat, és a dir, la ciutat com a objecte i subjecte de la història exigeix un esforç metodològic especial. La ciutat té les seves peculiaritats, té la seva pròpia cadena de fets, té la seva pròpia adaptació als temps i als esdeveniments generals. El present de la ciutat ha de determinar ja en alguna mesura com ha de ser aquesta història i com la història d'aquesta ciutat serà diferent de les ciutats del costat. Ara bé; no hi ha grans coses dites sobre com s'ha de fer la història d'una ciutat. Hi ha els grans esquemes generals i després, cada ciutat té el seu propi discurs, la seva pròpia lògica històrica.

Una qüestió de plantejament previ, de filosofia, ens ha de fer definir sobre quina història volem fer i per a qui la fem. No n'hi ha prou, avui ho sabem, de pensar només en el passat com una cosa al marge del present, cal que hi pensem precisament des del

present. I per això, davant el repte d'explicar la història de la ciutat de Girona ens hem de proposar explicar com a punt de partida, mitjançant l'evolució del nostre passat, el que som i el perquè; de manera que els gironins sàpiguen com ha estat que hagin arribat allà on són. Hem de fer una història, emperò, que al mateix temps que intenta explicar això, que connecta i interrelaciona directament el passat amb el present, a més a més, ha de ser una història que ofereixi elements d'anàlisi del present i per al futur, que aporti instruments de coneixement per a canviar allò del nostre present que no ens agrada i ajudi a caminar cap un demà millor. Una història que expliqui el perquè del què va passar i el perquè del que no va esdevenir-se. És tan important conèixer els avenços com els retrocessos. Cal situar per tant el discurs en el marc d'una societat dinàmica que progressa, frena i sobreviu com a comunitat amb contradiccions internes permanents.

I en aquest sentit només pot ser una història pensada des de i per la majoria del nostre poble, per la majoria dels gironins, molt especialment per les classes populars, per aquests sectors dels anomenats de vegades «els sense història» —i que ja ho crec que tenen història— que són i han de ser els grans beneficiaris del que ha estat l'aventura col·lectiva que és en definitiva la història d'una ciutat. La història d'una ciutat no és la història dels seus bisbes, dels seus reis, dels seus prínceps, dels seus mestres, dels seus principals, dels seus benestants, la història d'una ciutat és la d'una comunitat que ha lluitat per sobreviure a través de les diferents formes que ha perfilat el pas del temps, i és la història de les seves lluites externes, però, sobretot, de les seves lluites internes.

Aquesta història de Girona, ha de ser, no cal dir-ho, estrictament científica, rigurosa i completa, és a dir, una història que ni caigui en un pur i simple relat, ni caigui tampoc en l'esboç, la teoria, la interpretació estratosfèrica. Vull dir una història que aplegui erudició, que sigui un treball savi, informador, (l'erudició no és mai dolenta per si sola, és absolutament necessària i evidentment benèfica quan es posa al servei d'una analítica rigurosa, d'una interpretació sòlida i metòdica que interrelacioni tots els àmbits de la història) per tant, una història que combini la serietat màxima i el positivisme, si voleu, amb l'anàlisi i l'aportació metòdica més avançades. Una història que sigui integradora a dos nivells, integradora per multidisciplinària, és a dir, perquè aplegui a l'hora de fer-la

els especialistes i els coneixedors dels diferents camps de les ciències socials aplicades a l'estudi del passat gironí, i integradora perquè de veritat interrelacioni i connecti camps tan vastos i diferents com poden ser la cultura, la política, l'economia, el paisatge, la demografia, l'art, els costums, la geografia, és a dir, una història total, cosa que tampoc és tan difícil si ens fixem en la *Ciutat de Girona* de Carles Rahola o si ens mirem els treballs que els darrers anys han vingut fent els historiadors destacats del nostre país.

PAPERS INÚTILS, LLACUNES I MITES

Parlem ara del que sabem i del que no sabem de la història gironina. És obvi pel que hem dit més amunt, que disposem d'uns treballs d'història perfectament útils —útils de vegades malgrat l'estil— però no és menys cert que existeix una gran quantitat de papers inservibles i de quasi totes les èpoques. Deixeu-me parlar, per exemple, de la utilitat dels treballs d'Emili Grahit, d'Enric Claudi Girbal, de Julián de Chia, de Pujol i Camps, deixeu-me remarcar la gran i extraordinària importància dels treballs de Santiago Sobrequés, de d'altres historiadors que són encara presents entre nosaltres i del mateix Carles Rahola que ara homenatgem. Mai agraiem prou, d'altra banda, tot i les crítiques fàcils de fer —per massa positivistes, perquè només aplegaven documents, perquè simplement transcrivien manuscrits o potser no els treballaven prou— mai agraiem, repeteixo, la tasca meritòria dels homes que han buidat arxius, que ens han desxifrat documents i documents i que en definitiva, han fet possible que ara quan parlem d'escriure una història de Girona ho fem a partir d'un gruix documental que no podríem ni somniyar sense el seu esforç tossut de molts anys.

Ara, he parlat també de papers inútils. Hi ha, certament, uns llibres d'història gironina (imagineu-vos per posar un sol exemple, l'enorme quantitat de literatura hiperbòlica existent sobre els setges de Girona, començant pels mateixos treballs de Pla Cargol, de Rodríguez Grahit, el famós «Girona» de Pérez Galdós, per més que pugui ser una peça literària) que haurem, en rigor, de refusar. De llacunes que en podríem dir cronològiques o etapes històriques concretes de les quals no tenim quasi res escrit, sobre les quals no en coneixem cap investigació i no tenim ni tan sols, de vegades, la documentació situada. Per parlar només de temps moderns pensem

en les enormes mancances dels segles XVI, XVII o del XIX que poc a poc l'estem emplenant aquests darrers anys, però molt clarament del XX, del qual sabem quatre coses fins a la guerra i de la guerra cap aquí no tenim res treballat. Sobre llacunes en la història del passat gironí ens extendriem molt. Podriem començar a parlar de què sabem de l'època de la guerra dels «segadors», què sabem de l'etapa dels Austries, què en sabem, llevat de les coses que ha fet Joaquim Nadal i algú altre que l'ha seguit, del segle XVIII, què en sabem de la primera part del nostre segle?

A més de les llacunes diguem-ne cronològiques ens trobem amb mancances temàtiques evidents. Parlo de demografia. Tenim coses sobre el XIX, sobre el XVIII fins i tot, però està per fer, tota la demografia, un estudi demogràfic general seriós. Parlo d'una història urbana de la ciutat malgrat els assaigs que s'havien iniciat entorn el departament de Geografia del Col·legi Universitari i més tard entorn una exposició que va montar el Col·legi d'Arquitectes gironí però estem a les beceroles. Què sabem de la història del treball? En una ocasió a Joaquim Nadal i a mi mateix el President del Col·legi d'Aparelladors ens suggeria de fer-nos l'encàrrec d'una història del treball a Girona, una història que, de realitzar-se, tindria una importància extraordinària. Penseu no només en allò que pot tenir interès de cara a l'ocupació dels ciutadans i a les seves formes de vida, ans també en la quantitat de material d'història econòmica i d'història política que hom trobaria en l'estudi de la construcció dels grans edificis monumentals de la ciutat. Existeix tota la documentació de la Catedral amb els salaris dels seus treballadors.

Penseu en d'altres temàtiques. Què sabem de l'agricultura dels encontorns de Girona? L'agricultura que va permetre que els gironins durant tants anys s'alimentessin. El comerç, que sembla una de les claus de la prosperitat i del creixement de la ciutat. Què sabem de la manera de pensar, d'això que avui s'anomena «història de les mentalitats» és a dir, de la cultura, de les ideologies? Què sabem de la il·lustració gironina? Estic entestat fa temps en un treball que vol aportar una pila de noms, més o menys lligats amb les lletres, el coneixement, el pensament, les arts i les ciències durant aquell període que coneixem universalment com la il·lustració. És una cosa absolutament nova que llevat d'un article de l'Ernest Lluch i alguna altra cosa que ha publicat Josep Clara no tenim absolutament res sobre la qüestió. Què sabem sobre la propietat? Sobre la propietat

ara s'està fent alguna cosa, Rosa Congost ha realitzat la seva tesina sobre les estructures de les propietats al segle XIX i Elena Estalella ha presentat una tesi doctoral entorn la propietat al segle XIX i XX. Ens interessa conèixer el règim de propietat d'altres èpoques. I què sabem, de les formes de vida diverses que adopten els gironins, què sabem de l'abast autèntic de les destruccions que les guerres i els setges innumbrables la sotmeten, què sabem en definitiva, de la industrialització: les beceroles. Els treballs de Joaquim Nadal, Josep Clara i el llibre que van publicar un conjunt d'historiadors per la Girona del segle XIX. La realitat és que la història de la industrialització gironina està per fer. I talment com aquestes temàtiques que es corresponen a les èpoques modernes, podríem parlar d'etapes anteriors, des de la Girona romana que és quan tenim establert l'existència d'una ciutat en aquesta contrada. En fi; les llacunes cronològiques són evidents a nivell de segles enters, a nivell d'anys concrets i les mancances temàtiques també.

Si volem ser estrictament rigurosos hauríem de dir que és impossible, avui, fer una síntesi de la història de Girona des d'un punt de partença de homogeneïtat en la informació temàtica i cronològica de que disposem. Si bé és veritat que de segons quins temes en tenim un gruix documental escrit considerable, de d'altres, en tenim ben poc o no en tenim res. Les desigualtats en el descobriment del procés històric de la ciutat de Girona són encara molt grans. Per tant, qualsevulla que sigui la voluntat d'escriure una història de la ciutat de Girona, d'aproximar-se a la creació d'una obra que s'en pugui dir una *Història de Girona*, s'ha de fer a partir de la base de la realitat de tantes mancances de material escrit.

D'altra banda seria també exagerat pensar que no es pot escriure cap història-síntesi, que no es pot intentar fins el dia en que es poseeixi una informació homogènia, cronològica, ordenada i correcta. Això potser no serà mai, i tanmateix la feina de l'historiador no és pas precisament la de cercar una informació igual, sistemàtica i matemàtica. L'historiador tant com la quantitat, ha de cercar la qualitat d'aquesta informació per arribar a les seves conclusions, per tant, tampoc és una qüestió d'haver d'esperar a tenir una informació uniforme, de totes les èpoques o sobre qualsevol tema per assajar de fer una síntesi històrica que ens acosti a la comprensió del què ha estat l'evolució de la ciutat i la vida dels homes i les dones que han compostat la societat gironina al llarg dels segles.

Com un element més a considerar respecte als materials que avui posseïm hi ha un aspecte que ens sembla interessant remarcar: el coneixement que tenim de la història fins ara ofereix un lastres que a l'historiador d'avui dia l'obliguem a replantejar moltes coses; em refereixo a les rèmores de la història tradicional, és a dir, allò que els historiadors han escrit i que no podem acceptar o perquè no és estrictament història o perquè és manipulació de la història, una visió deformatada del passat i de l'explicació científica del passat; em refereixo, per exemple, al cas de les mitificacions, als casos en què la història es barreja amb la llegenda. Podem llegir en els llibres dels autors a vegades més celebrats, pàgines i pàgines en que es relata una història de Girona que sembla un conte de fades, que sembla una narració novelesca amb els bons, els dolents, els herois i els covards, i en la qual sempre es defensa, d'una manera més o menys clara, uns postulats ideològics evidents. Girona és una ciutat especialment agraciada per aquest tipus de relat històric. La història de Girona ha estat, pels seus fets més famosos (pels seus assetjaments arxiconeguts, per l'antigor d'alguna de les seves epopeies, per la fàcil trasllació novelesca d'alguns dels seus esdeveniments...) ha estat, dic, una història molt mitificada. I aquesta mitificació obliga a l'historiador, avui, bon punt es disposa a provar de donar una explicació seriosa, rigorosa, científica, del que ha passat a la ciutat de Girona fins el present, l'obliga a fer una operació de desmitificació, desmitificació que no es limita a explicar els fets d'una altra manera, sinó explicar-los talment que poc a poc vagi desmontant els mites i que aconsegueixi alhora la desqualificació de les velles teories i la liquidació de les interpretacions que no són vertaderament històriques (és a dir, que no s'insereixen en l'explicació d'un passat social amb els seus problemes, amb els seus antagonismes, amb la relació entre els creixements econòmics i els canvis socials i culturals que aquests determinen).

Si fem una petita repassada a la història de Girona, ens adonarem que ja els mites comencen a l'hora d'establir l'origen i el nom de Girona i la seva fundació. Aquí ens movem en un terreny que no és encara clar, que la toponímia i l'arqueologia encara no han determinat d'una manera estrictament científica. El món prehistòric ibèric, continua essent mal conegut; hom pot arborar-se (ho ha fet algun erudit), sobre la importància i l'antigor dels murs... però encara no hem sabut explicar amb senzillesa com eren, com vivien,

com actuaven els gironins preromans. De la Girona romana mateix, en sabem pocs esdeveniments i no diguem ja del que és el món de la Girona Alta Medieval, o si volem del Baix Imperi fins les etapes més rellevants de l'Edat Mitjana en la qual apareix ja una nova mitologia amb Carlemany, la llegenda de la seva cadira, de la seva espasa..., tot el que hi ha entorn a la figura de Sant Narcís, els miracles, les mosques. Apareixen les vinculacions dels comtes catalans a Girona, i no poques notícies que no acabem de saber que han donat lloc a explicacions aberrants com la de l'existència dels Banys Arabs de Girona, la presència dels musulmans, com és un tema encara prou mal conegut, mitificat i deformat, especialment els darrers temps, em refereixo al cas dels jueus. Els jueus gironins que tenen estudis molt seriosos, que exigeixen una continuïtat i que en algun cas han estat complementats per operacions de propaganda comercial que pretenen definir el que va ser el Call gironí, que ens parlen de sinagogues i ens parlen de situacions les quals no podem establir encara amb propietat si volem ser científics.

Un altre cas conegut que ja va ser causa d'una desmitificació és el setge de la Força; recordem com Santiago Sobrequés plantejava a l'hora d'intentar fer una narració autènticament històrica del que va ser el setge de 1462, començava el seu treball amb un capítol anomenat «la llegenda i la història» per a desmarcar clarament el que va ser la realitat concreta i les seves conseqüències i l'anàlisi que la tradició popular havia fet arribar als nostres dies i algun historiador mal informat havia donat com a bo.

Hi ha el mite, també (si no volem dir-ne mite diem-ne llegenda), del bandolerisme i els bandolers gironins, que tenen una importància com a símbol d'una determinada crisi de la societat, com un exemple d'una determinada marginació social que són tan abundants a Girona, però són encara tan mal coneguts i estudiats.

Hi ha tota la història de la Guerra dels Segadors i els seus fets, aquesta vegada mitificats pels poetes del nostre poble, amb tota la càrrega emocional que posteriorment s'ha projectat entorn aquesta guerra.

Hi ha passatges mal coneguts i deformacions diverses sobre la guerra de Successió, una guerra de la qual només se n'ha explicat una part. A Girona cal revisar-la, cal veure qui era partidari de Carles IV, qui realment va defensar des del primer moment a Felip V, i qui és que s'hi va apuntar a última hora. De tot això no en

sabem res, tampoc de quines conseqüències concretes va tenir la guerra sobre Girona.

Fins i tot en algunes pàgines de Carles Rahola hi ha mites a desfer que es corresponen amb tota la literatura entorn a les guerres amb França i molt especialment entorn els setges famosos, que han estat objecte de tants i tants treballs històrics, amb tendència a la mitificació, a la transcendència, a la llegenda; cosa que també passa més endavant quan ens hem de plantejar el paper que en aquestes comarques juguen les forces polítiques del segle XIX. Hi ha, per exemple, una forta mitificació popular del paper dels carlins.

Sembla clara, per tant, la necessitat de revisar aquesta història, de separar el gra de la palla de les llegendes i de les interpretacions veritablement abusives dels fets històrics i restituir la veritat històrica no pas, com hem dit tantes vegades, només per arribar a explicar el passat d'una manera més exacta, no pas tan sols per oferir del passat una narració que es correspongui al que autènticament va passar, sinó, i sobretot, per oferir els mecanismes d'interpretació sobre el perquè van passar les coses com varen passar, i per quines causes no varen succeir d'una altra manera.

LA MANCANÇA D'INSTRUMENTS PER A LA RECERCA

Posats a trobar a faltar elements bàsics per la investigació hem d'assenyalar la manca d'instruments per la recerca com bibliografia, vull dir una bibliografia completa de Girona, a part de les bibliografies que es troben en algunes obres, en poques obres. Però a part d'això, no existeix una altra bibliografia important en aquest moment que no sigui aquell recull bibliogràfic de les revistes de les comarques gironines, que es diu «Índice de Autores», que va publicar la Diputació fa pocs anys. En aquests moments ens assabentem que Ramon Alberch i Joaquim Nadal estan preparant la publicació d'una ampla bibliografia històrica de Girona pel que fa a llibres, és a dir, hi mancaran encara els articles de les revistes, i no cal dir els articles de diari. Per tant, resta fer una feina vastíssima d'anar recollint tot allò que podem considerar productes d'investigació i de la interpretació històrica que a «L'Autonomista», al «Diari de Girona», «Los Sitios», «Punt-Diari» o a les revistes com la «Revista de Girona» o «Presència», han estat abundantíssims i han suposat en molts casos, aportacions de primera mà i de primer ordre.

Una altra mancança evident són les publicacions de biografies, els diccionaris biogràfics. De diccionaris biogràfics podem dir que en tenim un, fins ara: *Les 1.500 biografias de gerundenses* de Pla i Cargol, un compendi, com sempre, poc rigurós i científic, que és un llistat incomplet amb desigualtats clamoroses. Hi ha poques coses més: el que va dir Carles Rahola a la seva *Ciutat de Girona*, en el capítol «Gironins esclarits» i les resenyes que va fer Claudi Girbal sobre els escriptors gironins importants del segle XIX, publicades a l'antiga «Revista de Gerona». Tot plegat que en el camp de la biografia, que és una de les temàtiques prou vàlides per a la història, doncs, estem mancats. D'altra banda, no hi ha hagut una tradició biogràfica important, llevat, potser, de Carles Rahola, s'han explicat molts esdeveniments, però potser s'ha treballat poc en el camp dels individus significats i arquetips. És enorme la quantitat d'homes i dones a la història de la ciutat de Girona, que mereixen una tesina, que mereixen una tesi doctoral, que mereixen una biografia ben feta. Personalment, he tractat, en una sèrie que he anat publicant en els periòdics i revistes actuals de Girona, uns petits treballs sobre «Gironins històrics» amb els quals penso ressuscitar a Girona el costum de fer biografies a base d'uns breus assaigs de personatges d'interès. Penso que amb el temps caldrà realitzar un diccionari biogràfic de gironins que sigui ja una part d'aquest instrumental bàsic que ens fa falta per a escriure la història de la ciutat que no podem escriure sense saber qui han estat els seus homes més rellevants tan en el sentit d'homes esclarits, com els anomenava Rahola, com en el d'autors d'accions que a vegades no figuren a la història rimbombant, però que en canvi han tingut un paper decisiu per explicar els fonaments, les qüestions veritablement profundes sobre les quals ha girat la història de la nostra ciutat.

I em diuen ara que l'Ajuntament de Girona ha pres l'acord, davant la mancança absoluta d'aquest tipus de material, de publicar una regesta biogràfica de gironins destacats seguint una mica la tònica ja iniciada en motiu de l'exposició del Centenari de Carles Rahola, parlant d'ell mateix, i dels homes del seu temps, als quals es va dedicar una petita nota biogràfica.

Entre els instruments necessaris per la recerca que també trobem a faltar, hi ha els catàlegs d'arxius. Tenim el catàleg de la Catedral de Girona fet pel Doctor Batlle i Prats, però no disposem

d'un catàleg acabat i complet de tota la bibliografia i de la documentació actual en aquell arxiu. Tampoc tenim un catàleg de l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Girona (si bé se n'està realitzant un); no disposem d'una catalogació acabada de la documentació que existeix en l'Arxiu de la Diputació i no disposem tampoc de catàleg de l'Arxiu de Protocols, amb tota la importància que té aquest documentari que ha estat encara molt poc utilitzat fins avui.

Juntament amb aquests instruments d'investigació, la bibliografia, els diccionaris biogràfics, els índexs de publicacions i els catàlegs d'arxius, hem d'assenyalar, també, que a Girona estem erms de publicacions de fonts. Es cert que, de fet, l'Institut d'Estudis Gironins per mitjà de la seva publicació periòdica, «Anals», ha publicat nombrosos textos que podem considerar fonts. I bé; aquestes són, pràcticament, les úniques fonts que hem vist publicades.

La possibilitat de que algun dia es publiquin els «Manuals d'Acords» de l'Ajuntament íntegrament o alguna part dels mateixos, és una hipòtesi que ens sembla ara utòpica, però que un dia caldrà plantejar-s'ho.

EL TREBALL DELS HISTORIADORS GIRONINS

És veritat que hi ha hagut un esforç dels historiadors que ens han precedit, en publicar fonts, i seria injuts no citar aquí el cas de Montsalvatge, un d'aquells positivistes del segle XIX —positivista en el sentit de l'obsessió de publicar documents, de fer una història bàsicament documental— que varen publicar nombrosíssims papers dels quals sovint encara vivim. Emili Grahit i Claudi Girbal i els homes de la vella «Revista de Gerona» del segle passat havien seguit aquest camí. El repàs global que acabo de fer, tan pel que fa a les síntesis existents més o menys útils, més o menys inútils, tan pel que fa a les llacunes cronològiques, a les mancances temàtiques, als mites o les llegendes que ens ha deixat la història tradicional, a la manca d'instruments de recerca o de publicacions de fonts, no vol dir que no disposen absolutament de res. Molt lluny de la meua voluntat donar la impressió de que per fer una història de Girona no disposen de cap material previ. El que m'agradaria que s'entengués de tot el que vinc dient, és que estem lluny d'una situació òptima i no cal dir d'una situació perfecta. Ens falten moltes coses, hi ha molta feina a fer i això potser ens ha

d'alegrar en el sentit d'esperonar-nos a fer-la, però repeteixo que cal valorar, també, el que tenim a les nostres mans: els arxius són rics, els catàlegs es poden fer, els documents són a l'abast.

Tenim una obra historiogràfica ja feta que en alguns casos no solament ens obre els camins i ens resol els primers problemes, sinó que representa una aportació històrica de gran importància; per exemple els treballs del Dr. Sobrequés, probablement un dels millors historiadors de la Catalunya medieval i evidentment de la Girona medieval. Podriem acordar, ben segur, que sobre l'Edat Mitjana en els temes de cultura, societat i tota la guerra civil i política tenim un material més que remarcable. Que disposem d'un pòsit del màxim interès sobre les tradicions populars, sobre la Girona monumental i artística i que aquells treballs suposen un gruix històric que ha permès a les generacions més recents posar-se a treballar partint d'una base d'una certa importància.

L'obra gironina de Pere de Palol, de Batlle i Prats, de Botet i Sisó, de Pujol i Camps, de Santaló, de Rahola, naturalment, del Dr. Marquès, de Vicens i Vives (si bé reduïdes), de Chia, de Grahit i Grau, de Negre i Pastell, de Roca i Farreras, de Pla i Cargol, tanmateix de Mirambell, de Masià de Ros, per a citar-ne uns quants dels més distingits, és una obra no negligible: és un gruix important, que ens permet partir d'un coneixement, segurament dispers, incomplet si és vol, però no del tot mínim. I això, sense comptar amb els treballs que han aparegut els darrers 10 anys, fruit de la tasca de la darrera generació d'estudiosos gironins.

En efecte, hi ha un moviment actual, moviment que surgeix amb una certa força entorn els anys 70, que abraça des de l'arqueologia i l'art a la història econòmica i la història política i cultural que s'ha decantat cap una producció historico-científica que vol ser de molta volada, com pot ser la publicació de llibres col·lectius com ara *Treballs d'Història, Girona al segle XIX* i *Girona al segle XVII*, que han fet divulgació a «Presència», a la «Revista de Girona», a «L'Avenç», a «Recerques», a «Punt Diari». Aquest grup ha estat anomenat la Nova Escola Històrica de Girona, i és en definitiva un grup ample, divers, no pas estrictament cohesionat, un grup variat i cada vegada més nombrós. Un grup que, a part de les publicacions individuals, que en algun cas són nombroses, com és el cas de Joaquim Nadal, Josep M.ª Nolla, Enriqueta Pons, de Pere Freixes, de Pere Cornellà, Josep Clara, Ramon Alberch, de Joan

Puigbert i d'altres, han col·laborat en obres collectives remarcables com ara les més recents *Història de Catalunya*. És a dir, malgrat totes aquelles mancances i per damunt de totes aquelles deficiències que assenyalàvem, hi ha un treball fet, i una tendència actual que es planteja ara els problemes historiogràfics que ens hauríem d'haver plantejat 10 anys abans.

És evident que des d'aquesta òptica, avui hi ha prou capacitat de treball i disponibilitat personal com per enfrontar-nos a la feina amb la necessària profunditat per arribar a oferir un treball veritablement complet i científic del que ha estat la història de Girona.

ELS MATERIALS DE QUE DISPOSEM

Fa un moment deiem que hi ha una base considerable de publicacions, i alguns arxius importants sobre els quals treballar.

El que hom pot extreure dels volums dels *Anals* és tanmateix un material remarcable. La bibliografia que ens ofería el *Repertorio de Indices* de les publicacions clàssiques de Girona i les seves comarques és també un element important, ja ho hem dit. Les obres disperses d'autors, ja siguin antics ja siguin moderns, sobre totes les èpoques, sobretot i molt especialment el gruix bibliogràfic dels darrers temps permet, em sembla, oferir una panoràmica primeirenca del discurs de la història de la ciutat de Girona. Vegem, però alguns dels materials a utilitzar. Sobre la història del físic de la ciutat hi ha algun treball publicat pels col·legis d'Arquitectes i d'Aparelladors. Disposem, també de dos treballs (un d'ells inèdit) de Josep Grahit que és un història dels carrers de Girona, que respon a uns programes de Ràdio Girona que fa molts anys s'havien llegit i que constitueixen una mena de capítols d'un llibre de cap a 1.000 pàgines que és una repassada pam a pam de la superfície gironina. Hi ha els reculls d'articles del Dr. Marquès *Indrets de Girona* que ja són 3 volums i que pobablement seran 4, en els quals hi trobarem tot el seu coneixement referit als racons gironins. Monuments, carrers, edificis i aspectes de la rodalia de la ciutat, venen exposats amb un gran nombre de detalls i tot escrit amb la seva literatura peculiar i divertida.

Posseim per tant, un material mínim per començar a parlar de la història urbana de la ciutat. Altrament en el camp de l'arqueologia, en les revistes arqueològiques, bé hi trobarem prou no-

tícies, com en els mateixos *Anals*, sobre la Girona més antiga, la Girona jueva, la Girona romana, la Girona ibèrica.

En un altre ordre de coses val a dir que tenim material fonamental per estudiar la demografia. Les fonts demogràfiques són importants: han estat establertes a nivell de parròquies. En el llibre realitzat pels alumnes del CUG i dirigit per Joaquim Nadal i Joan Busquets, catàleg d'arxius parroquials de les comarques gironines, hi tenim perfectament sistematitzats els arxius parroquials gironins que permeten fer treballs d'una categoria com el que ja va realitzar, en el seu dia, el professor Jordi Nadal i Oller a les parròquies de St. Feliu i fa poc Antoni Simón, Ramon Alberch, Jaume Portella que han estat treballant, en els arxius parroquials, aplicant mètodes nous, la reconstrucció de famílies i tota la gamma estadística moderna que exigeixen els estudis demogràfics.

Aquests darrers temps a Girona, la política de renovació i ordenació d'arxius ha avançat moltíssim. No cal insistir en el cas de l'Arxiu de la Catedral. És importantíssim també fer referència a la remodelació que hi ha hagut a l'Arxiu Diocesà. Sabem que ben aviat l'antic convent de la Mercè albergarà un nou Arxiu en el qual hi poden anar els papers dels actuals arxius oficials i diverses col·leccions particulars. Milloraran, doncs, les possibilitats de treball amb l'existència d'un centre d'investigació amb el material a punt que, pel que hem vist fins ara, serà a l'altura dels més rigorosos establiments d'aquesta mena.

Girona és una ciutat d'arxius. Els arxius de Girona són diversos. El de la Catedral, l'Arxiu Diocesà, Biblioteca-arxiu del Col·legi Universitari, l'Arxiu Municipal, l'Arxiu de Protocols, l'Arxiu de la Diputació, com a més importants; però després tot un seguit d'arxius o biblioteques-arxius com poden ser la Biblioteca-arxiu del Seminari, com pot ser la Biblioteca-arxiu del Casino, com pot ser la Biblioteca-arxiu de l'Hemeroteca de l'Institut d'Estudis Gironins, com poden ser els arxius de les fàbriques que havien tingut importància en l'etapa de la industrialització gironina, arxius particulars. Faig èmfasi especial a arxius infra-utilitzats o simplement, no utilitzats: l'Arxiu Històric Militar, la documentació del Govern Civil i l'Arxiu judicial. Algun dia haurem de poder-hi entrar, respectant, òbviament totes les cauteles que marca la llei.

Naturalment aquests arxius s'han de despullar, i per despullar-los i extreure'n el suc necessari, s'han d'ordenar i catalogar. És extraordinàriament important la iniciativa de crear l'arxiu a la Mercè.

A Girona —fent un parèntesi m'agradaria afirmar-ho— podem tenir el segon gran arxiu de Catalunya després del de la Corona d'Aragó, si són capaces les diferents institucions gironines d'unificar en un sol arxiu els documents, els fonts procedents dels diversos dipòsits actuals. Pensem el que seria l'arxiu de la Mercè amb tota la documentació de la Catedral, del Diocesà, del Protocols, de la Diputació, del Seminari, de l'Ajuntament, i tot un seguit d'arxius particulars o d'empreses que es poguessin reunir guardant, certament, la separació els uns des altres, servant, per tant, la seva originalitat i això reflectir-ho també en els catàlegs i en els fitxatges, i naturalment salvant tots els drets jurídics que pertoquin a cada fons documental.

Diguem, d'altra banda, que fins ara els arxius han estat poc coneguts i poc treballats. Els de la Catedral i els del Municipal són potser, els més coneguts, els més ordenats i en aquests moments, probablement, els més visitats pels historiadors, però cal reconèixer que han estat poc utilitzats els de la Catedral, el Municipal i tots els altres amb les tècniques i els mètodes i per les finalitats que l'historiador d'avui es planteja. Preguntem quants estudis econòmics a partir de l'Arxiu de la Catedral s'han fet; i bé n'hi ha per a realitzar: tota la qüestió de treball, salaris, de costos de la construcció de la Catedral que permetria explicar tantes coses de la vida gironina del seu temps. Preguntem quants historiadors de la política o de l'economia s'han adreçat a l'Arxiu Diocesà, que ofereix un fons fonamental sobre una ciutat de tanta tradició eclesial, una ciutat en la qual l'església ha tingut un pes tan específic. Jo em demano com es pot parlar de política, de vida social, com es pot parlar de cultura a Girona, sense haver entrat a despullar l'Arxiu Diocesà de les dades que ens forneix.

El Municipal és un arxiu, també, que ha estat estudiat en alguns aspectes amb molta profunditat pel doctor Batlle i abans per Grahit, Chia i Rahola, però han estat treballs que tampoc han estat fets amb els mètodes quantitius d'avui; tampoc ha estat aplicada sobre aquesta documentació la història comparativa, ni s'ha fet un buidatge definitiu de molts dels seus papers més interessants i molt especialment de l'època més moderna, els segles XIX i XX. Des del punt de vista de la documentació utilitzada, han estat ínfims els estudis realitzats amb aquest material. I no diguem ja de l'Arxiu de Protocols, que és un bosc immens de documentació i que con-

vida a estudiar tantes i tantes coses; pensem, verbi gràcia, el que ens pot oferir el Protocols sobre qüestions de propietat, de la propietat de la terra, sobre qüestions d'intercanvi, sobre herències, sobre notícies de biografies de personatges, sobre edificacions, destruccions, sobre problemes físics de creixement de la ciutat; pensem, fins i tot, com l'arxiu de Protocols ens pot aportar dades per fer la història de l'art, i en aquest sentit podem recordar que Pere Freixes, en la seva tesi sobre la història del gòtic gironí, ha utilitzat en profunditat l'arxiu de Protocols que ofereix una de les col·leccions més completes des de molt enlaire de l'Edat Mitjana fins els nostres dies, sense interrupció.

I encara hauriem de sumar a aquests grans arxius, altres institucions que en aquests moments cal tenir presents quan volem fer la història contemporània, història del nostre temps: el Centre d'Informació i Documentació depenent de la Cambra de Comerç, en primer lloc; és evident que si volem treballar en el que són les estructures contemporànies, avui no podem prescindir del tipus de material que ens aporta aquest centre, especialment en matèria econòmica, demogràfica (censos, padrons...) de les etapes més properes i tota mena de variables de tipus socio-econòmic en general. La principal avantatge d'aquest Centre de Documentació és que aplega gairebé tot el material que surt publicat entorn a les nostres comarques.

En un futur molt proper caldrà informatitzar tot el sistema de coneixement, fitxatge i catalogació de publicacions, de tal manera que seria desitjable que en una època no molt llunyana el fitxatge del Centre de Documentació, més el de la biblioteca de la Casa de Cultura, el de la biblioteca del Col·legi Universitari i de qualsevol altra biblioteca a on es rebin noves publicacions hauria d'estar unificat a nivell d'informàtica, ja sigui a través de programacions existents ja, —com poden ser, per exemple, el sistema seguit per la Caixa d'Estalvis, que és el que ha seguit i s'està acordant seguir a Barcelona en el cas de la Biblioteca de Catalunya, i de la Universitat de Barcelona—, per tal de tenir centralitzada i a disposició directa tota la informació bibliogràfica d'aquestes institucions de manera que un estudiant, un professor, un estudiós qualsevol a través de les terminals existents a cada una de les esmentades institucions, pugui conèixer la bibliografia existent a tots els altres centres, la qual cosa facilitarà el treball de recerca d'una manera extraordinària.

Un altre capítol important entorn als materials de que disposem és la qüestió dels arxius particulars. És evident que hi ha arxius particulars que són coneguts, però no tenim ni el llistat d'aquests arxius. Caldria fer aquest catàleg i els arxius de la família Rahola, de la família Masó, de la família Ribot, de la família Viader, de la família Riquer, de la família Roca, de la família Bertrana,... que són arxius que han estat ja utilitzats per fer treballs històrics, afegir-hi tots els arxius privats que poden donar valuosa informació per a aquella Història de Girona que estem proposant en aquesta ponència. Aquest catàleg s'ha de fer i no solament s'ha de fer el catàleg sinó que caldria demanar a les institucions que les concerneixi que impulsessin una campanya de donacions; caldria aconseguir que molts d'aquests arxius que són ja patrimoni de la ciutat, com és el cas de l'arxiu Rahola, que és un arxiu en el qual hem treballat intensament l'Ignasi Pèlach i jo mateix, passi a formar part d'aquest arxiu gran que hi ha d'haver a l'antic convent de la Mercè, considerant que el seu material ja forma part de la història ciutadana.

Alguna passa ja s'ha inicat en aquest sentit. L'Institut d'Estudis Gironins ha aplegat un arxiu, juntament amb l'Ajuntament de Girona; l'arxiu de Josep Grahit. Un altre arxiu, el de Prudenci Bertrana va passar a formar part del fons del Col·legi Universitari. Operacions semblants es poden repetir amb una certa quantitat d'arxius particulars gironins. Segurament són molts. D'altra banda, quan parlem d'arxius particulars estem al·ludint també als arxius de les empreses. Sabem la importància que pot tenir per estudiar la història de Girona. tenir el material de la Grober, tenir el material de la Gassol, tenir el material dels Químics, tenir el material de la família Tomàs, de la família Solés, que expliquen, aquests sols noms, una bona part del que és la història de la industrialització a Girona. És cert que s'ha treballat en el cas de la Gerundense i en el cas d'altres fàbriques; en Joaquim Nadal i en Josep Clara han utilitzat ja material procedent d'aquests dipòsits.

Tot això s'ha d'acabar d'ordenar, s'ha de catalogar. Ha de constituir una política dels organismes gironins cara a la creació d'un gran Arxiu Industrial, un gran arxiu de la història de la industrialització que a Girona es pot fer, igual com s'ha iniciat el museu de la industrialització a Girona, que avui és una realitat.

I junt els arxius hi han les biblioteques que faltaria unificar

almenys a nivell de catalogació, com deiem abans, i de les quals hem dit ja alguna cosa al llarg d'aquest treball. Recordem la del Seminari, la del Casino, les biblioteques de la Caixa, la biblioteca del Col·legi Universitari, la de la Diputació, la biblioteca de l'Institut d'Estudis Gironins, la biblioteca-arxiu de la Diputació que no és la Casa de Cultura i les biblioteques més especialitzades que també a nivell de catalogació o fitxatge s'haurien de centralitzar. com pot ser la Biblioteca de l'Associació Arqueològica, la biblioteca del Grup Excursionista o les Biblioteques dels departaments específics de la Politècnica, de la Normal, les biblioteques de la Caixa d'Estalvis, dels Col·legis Professionals, societats esportives o socials, centres d'ensenyament, etc. Tot allò que és un conjunt de llibres més o menys ordenats i que fan un servei comunitari; tot hauria d'estar centralitzat informàticament. I, naturalment, quan parlem de centralització no ens referim a que tots els arxius hagin d'anar a parar al mateix edifici, és evident que en alguns casos és desitjable que sigui així, però en molts d'altres del que es tracta és de tenir, a nivell d'informàtica, la catalogació i fitxatge dels detalls més concrets, és a dir, no solament tenir referència de l'arxiu ni dels seus materials en general sinó tenir una catalogació, document per document, fins allà on sigui possible. Això vol dir que estem obligats a fer una feina prèvia a la investigació, un treball d'ordenació i fitxatge, arxiu per arxiu, esperonant a la gent a que treballi en la seva ordenació i catalogació més concreta. Per aquest costat de feina no en mancarà.

QUESTIONS DE METODE

Em sembla que podem afirmar que els objectius que ens plantejem a l'hora de presentar una ponència que tracta de com hauríem de fer una gran història de Girona, va estretament lligats amb el mètode que utilitzarem per arribar-hi.

De fet, em sembla que, en general, es pot afirmar que en història entre objectius i mètode no hi ha separació. Un fet condiciona l'altre; si nosaltres volem plantejar la història des d'una determinada concepció del món i del procés històric, no podrem utilitzar un mètode que no ens porti a una síntesi que expressi aquella concepció; els resultats de la utilització d'un mètode sense tenir present el tipus d'història que volem fer, podrien ser fins i tot els contraris.

Diem, per exemple, que no es pot tenir una idea essencialment cultural de la història, de la successió de civilitzacions i aplicar estrictament l'econometria; no es pot creure en Marx i aplicar Toynbee, no es pot creure en Michelet i aplicar Soboul, no es pot acceptar Fontana i Suárez Verdeguer al mateix temps. Per tant, els instruments d'anàlisi que nosaltres utilitzarem per a realitzar la història de Girona depenen de la pròpia concepció que tinguem del que ha de ser aquesta història. Alguna cosa ja n'hem dit quan hem declarat per qui ha de ser aquesta història, alguna cosa ja n'hem dit quan hem criticat allò que fins ara s'h'a escrit, alguna cosa ja n'hem dit quan hem exposat les diverses històries de Girona possibles; però ara és el moment de fer una proposta que ens sembla fonamental i bàsica des de la nostra idea del què ha de ser la història a Girona i a arreu. La proposta bàsica metodològica i que lliga, naturalment, amb uns objectius concrets, és el materialisme històric, corregit i matisat, però el materialisme històric. Nosaltres creiem que l'esquema de successió de modes de producció, l'esquema que planteja a la base la infraestructura econòmica i les relacions de producció i a la superestructura la política i la cultura i la ideologia és, avui per avui, l'esquema analític més útil per explicar els processos històrics i creiem que és el que s'ha d'aplicar bàsicament. Creiem, en el cas d'una ciutat, com en el cas de la història d'un país, que el fenomen de les estructures econòmiques són determinants a llarg termini.

Així mateix ens sembla que hi ha, a voltes, per sobre de l'economia una alternància de domini ideològic, polític segons l'estadi històric en que es troben, però molt lligat tot a una realitat concreta de producció: són les relacions de producció les que més fortament conformen la mentalitat dels homes i no a l'inrevés. Per tant, per estudiar el que ha estat el passat a Girona i per que ens resulti una síntesi no només rigorosa i científica —que ho ha de ser— sinó que ens serveixi per explicar els mecanismes i per a donar a entendre als seus llegidors quelcom més que la narració dels fets, hem d'aprofundir també en les motivacions per les quals els fets s'esdevingueren.

El que ens interessa és que amb aquesta història, els gironins d'avui i de demà tinguin nous elements de judici per esborrar del present i del futur allò que creiem que encara és injust, allò que encara es correspon a uns estadis de marginació, d'explotació, de manca de llibertat i de manca d'igualtat.

I consti que quan defensem al materialisme històric com a mètode a utilitzar, no ho estem fent com a fórmula exclusiva i excloent en el sentit que és l'únic mètode, com a tal, aplicable a l'estudi de la ciutat, ni tampoc volem dir que s'ha d'aplicar aquest mètode de la manera estricta en que certes historiògrafies, sortosament en vies de periclitació, ho han fet.

És evident que Carles Marx quan es plantejà l'anàlisi del passat per a trobar fórmules de transformació del present ho feia amb els elements de coneixement de meitat del segle XIX. Han passat des d'aleshores moltes coses. El sistema que va analitzar Marx, el primer capitalisme, ha canviat profundament, la societat i les seves estructures han canviat i canvien a gran velocitat. Jo penso que ningú s'atreveria a negar una tal evidència. I també la ciència històrica, el pensament polític, la sociologia, la metodologia de la història... tot ha canviat, ha millorat, ha augmentat i estem en possessió, avui, de molts elements de coneixement que no tenia Marx al seu abast en el moment de crear aquest extraordinari món intel·lectual que ens va llegar.

En tot cas, doncs, quan parlem de l'aplicació del materialisme històric a l'estudi d'una ciutat, estem al·ludint a l'aplicació dels esquemes fonamentals d'una determinada visió del procés històric, del discurs de la història universal, que es basa en la força decisiva a llarg plaç de la producció, que crearà unes infraestructures sobre les quals s'edifiquen la resta de les relacions de la societat, les relacions polítiques, els marcs institucionals i també el món de les idees i de la cultura. I, això, dit des de la crítica a molts dogmatismes o molts automatismes amb què ha estat aplicat sovint el mètode marxista i incorporant a aquest mètode tot allò que la ciència històrica ens ha aportat fins avui.

Estariem, doncs, contra tota aplicació rígida de l'esquema dels models de producció i la seva successió, estariem en contra de tota aplicació dogmàtica d'una anàlisi de la lluita de classes a l'estil que sovint els manuals ens presenten, a l'estil Marta Harmecker per dir-ho d'alguna manera. I per tant ens proclamem obertament allunyats de totes aquestes historiògrafies que es reclamen de l'ortodòxia, si bé al costat del mètode materialista, però amb totes les incorporacions que exigeix avui la seva utilització, això és, amb les modificacions i les incorporacions d'altres pantejaments metodològics, que s'han vingut desenrotllant els darrers 50 anys. Una de les

més remarcables és el mètode comparatiu. Fa temps que en aquest país no es fa història comparada i és un error. El fet és especialment important quan parlem de la història de les ciutats. Potser patim del mal que no hi ha massa històries de les ciutats; en tot cas sí que hi ha molts de treballs que poden servir, sinó de model, de punt de referència del que pot haver estat en cada etapa històrica, el procés d'una urbs, d'una ciutat, Girona. Penso en treballs que suposen no només una referència diem-ne modèlica per el seu resultat interpretatiu, sinó també per la referència metodològica. Vull dir amb això que la història de Girona l'hem de fer mirant altres històries d'altres ciutats, i no cal dir-ho, mirant la història de les ciutats del nostre entorn, molt especialment Barcelona que va ser, històricament, una realitat social i econòmica que tingué alguna cosa a veure amb el desenvolupament de la pròpia Girona.

COMPTES I PERÍODES

I sembla evident que avui ens hem de plantejar l'estudi de la ciutat de Girona des d'una òptica estadística i quantitativa. La quantificació ha de ser l'eina bàsica del nostre treball. Ja no es tracta només de trobar documents, de transcriure documents, d'interpretar aquests documents, de crear un esquema interpretatiu després d'haver vist els personatges, els fets,... no es tracta només d'això, es tracta de que aquests personatges, la seva acció, aquests documents, els papers... han de ser analitzats i sovint estudiats quantitativament, aplicant els anàlisis semàntics i l'estadística. Allò que Vilar ens deia que era la seva obsessió. És suggerent l'anècdota que explicà Santiago Sobrequés quan estava treballant sobre el setge de la Força i ho comentà a Pierre Vilar que li va dir: «Escolti, i quantes persones hi havia a dins?». «Oh, miri, no ho he comptat» va dir Sobrequés, «i... qui eren?». «Oh, no ho he mirat». «Doncs els conti i miri qui són» li respongué Vilar. Santiago Sobrequés deia a la seva memòria a les oposicions a la Universitat: «Ja ho crec que els vaig contar», i com a resultat d'aquest compte hi ha un article magnífic que tots coneixem.

L'estadística s'ha d'aplicar a tot, no només a allò que és fàcil de quantificar, vull dir les sèries de preus, els mercurials, els edificis, els salaris,... no només allò que ja és la part matemàtica o la part quantitativa del nostre estudi, sinó acostumar-se a l'estadís-

tica a molts altres nivells; la demografia, evidentment, ens l'exigirà però també molts altres sectors de la nostra investigació, i això ho haurem de fer si volem assolir una història rigurosa i científica.

Quan a la periodització val a dir el següent: en primer lloc cada societat i naturalment cada ciutat té la seva pròpia periodització, no bé en l'acceptació de les perioditzacions i les divisions convencionals. Ara no faré la crítica fàcil de la quantificació clàssica, és a dir, de la prehistòria, l'edat antiga, les edats mitjana, moderna i contemporània. Aquesta periodificació és evident que és anacrònica i que ja no és acceptada en línies generals. Pot ésser encara útil, compte, jo no vull discutir-ho, per a un determinat tipus de manuals, pot valdre si ho acceptem convencionalment, per tant, com una manera d'entendre'ns per aplicar-la a la pedagogia; no tinc ganes de discutir això, encara que crec que és perfectament discutible. El que em sembla és que avui la Història ja no es fa en base a que uns senyors fins a tal any eren medievals i l'endemà eren moderns o uns senyors eren moderns i l'endemà ja eren contemporanis... no es tracta de buscar dades o fets que divideixin períodes sinó que es tracta de trobar aquells fenòmens històrics o aquelles circumstàncies històriques que ens permeten senyalar una característica fonamental que d'una manera, si voleu, genèrica, permet identificar els processos i establir una mena de successió d'unes realitats rera les altres, en el marc d'un discurs històric que va, naturalment, encadenat i que és, en el fons, una immensa i llarga, inacabable, conjuntura.

Tampoc, doncs, vull deixar de dir que seria un error caure en l'acceptació de les perioditzacions alternatives, a aquella que he anomenat abans. A mi tampoc m'estaria bé llegir una història de Girona que es dividís en els cinc estadis marxians, em semblaria caure en el mateix error que abans; si voleu des d'una altra perspectiva podríem admetre que acceptant el mètode, aquesta divisió respon a una determinada lògica, però a mi em sembla que això no respon a la realitat de la Història de Girona que és un procés propi i que no el podem preveure en un esquema fabricat abans de posar-nos a estudiar. És més; és clar que a Girona hi han unes dades que permeten ja demostrar com a la ciutat dels rius hi ha uns moments històrics concrets que suposen un canvi, a vegades sobtat, que separa dos processos, i que hi ha altres dades que presenten l'existència d'una cohesió social que dura molt de temps i que es per-

llonga fins a èpoques que, a altres ciutats, ja s'ha transformat la societat. Girona té una dinàmica pròpia i unes possibilitats de periodificació també pròpies. Posaré un exemple que em sembla adient, el cas dels setges famosos del 1808 i 1809 o si voleu, tota l'etapa napoleònica que acaba el 1814. És evident que aquesta és una data crucial per Girona que ens permet dir que, a causa d'aquests fets, la ciutat roman encara durant molt de temps en una situació de postració, amb un retard enfront la industrialització considerable, amb unes dificultats de desenvolupament modern que li corresponien sense la immensa patacada de la destrucció durant els setges i la guerra napoleònica. És un exemple.

Fem, cerquem, busquem, doncs, la periodització que li pertoca a Girona.

REVISAR CONSTANTMENT

I finalment a plantejar les qüestions de mètode (si bé algú pot pensar que aquestes no són qüestions per tractar en una ponència tan concreta com és aquesta que ha d'oferir reflexions entorn a com es pot escriure una història de Girona) jo no vull deixar de proclamar la meua fe en el revisionisme com a mètode, és a dir, des del punt de vista de la crítica, fent ús de la capacitat crítica de l'historiador. Revisem els papers, no donem res per fet i acabat, siguem capaços de tornar a mirar-nos papers que fins i tot considerem inútils. A voltes fa patir veure que hi ha gent que menysprea la història política perquè els historiadors idealistes i romàntics o els positivistes feien història política. Precisament el que ens cal es fer la història política ben feta i per això és necessari revisar aquesta història política i cultural realitzada des d'òptiques factuais, dinàstiques, xovinistes o mitificadores.

ÉS EL MATEIX QUE PASSA AMB LA HISTÒRIA DE LA CULTURA

Si no s'enten que cal reinterpretar també els fenòmens culturals, sense complexos ni reticències, em penso que ens estem desviant d'una concepció progressista de la història. El fet que la història política i cultural hagués estat dominant en el passat i hagués estat feta poc científicament no ens ha de crear cap mena de sentiment de culpabilitat. Al contrari, lluny de fugir absurdament d'a-

questes temàtiques i de menystenir-les, cal que ens esforcem en redreçar-ne les visions tradicionals, precisament a la llum dels nous mètodes i enfoc. La qüestió és fer la història política i cultural ben feta i no pas abandonar aquests camps. Aquesta serà la gran diferència amb els historiadors del passat. Altrament ens podem trobar que hem caigut en la mediocritat de seguir unes altres modes, simplement quantitatives, economicistes o revolucionaristes, que tenen un sentit monogràfic però que s'allunyen d'una concepció total i integradora del fet històric. S'allunyen perquè no tenen present la directíssima relació que hi ha entre l'expressió ideològica i cultural i la pertanyença a una classe social o a una altra, cosa que vé determinada en darrer terme per una concreta situació en les relacions econòmiques de la societat. Preténir explicar-ho tot des de la infraestructura i menysprear les qüestions superestructurals és, ultra un dogmatisme condemnat al fracàs, una pobríssima i grollera utilització del mètode materialista.

M'he extès en aquesta consideració, diem-ne metodològica, per a insistir en la necessitat d'emprendre treballs en aquests camps abandonats pels historiadors d'avui. A Girona especialment on el prestatge de la història cultural és quasi vuit. I no em refereixo a la manca d'estudis literaris —que és també un altre desert— sinó a la manca de treballs d'història cultural. Siem capaços, doncs, de revisar críticament la història feta, de revisar-la tota i siguem capaços de revisar també críticament la història que nosaltres fem, en la mesura en que el nostre treball avanci.

EL TREBALL DE RECERCA I D'ANALISI

Ara direu, aquest home ens acaba de parlar dels problemes diversos per fer una història de Girona, de la manca d'una història de Girona, de les possibles històries de Girona que podem fer, dels punts de partida per a una història de Girona, les enormes llacunes que hi han, dels materials difícils de trobar, dels problemes del mètode, però és clar, si de veritat volem fer tot això que s'ens planteja, verdaderament la gran història de Girona no serà possible fins d'ací a vint anys, perquè tardarem vint anys encara, treballant-hi molta gent, a assolir la capacitat de poder fer aquesta Història tan rigurosa i completa; tardarem vint anys a poder omplir les mancances temàtiques, a poder quantificar tot, a poder dir que hem

vist totes les fonts... És evident que hi ha una dicotomia entre els plantejaments d'aquesta ponència i les possibilitats reals de tirar endavant la gran història de Girona, avui. En tot cas aquestes reflexions sobre el mètode i sobre els materials i sobre les èpoques, han de servir, penso per orientar a l'historiador d'avui i, també, perquè a poc a poc anem treballant de tal manera que d'aquí uns anys sigui possible escriure-la.

És evident, doncs, que resta molta feina prèvia encara per fer la gran història de Girona, però no ho és menys que avui és necessari tenir una mínima història ja seriosa a partir del que sabem, en el camí de fer la gran obra que sigui la culminació de tot el treball que venen fent molts d'historiadors, cap dels quals, en definitiva, s'ha atrevit (probablement per aquelles mancances i per tota aquesta feina de base que resta fer), a escriure una història de Girona. I és evident que com a primer pas en l'ordre en que estic parlant d'allò que seria desitjable i allò que ha d'orientar el nostre treball, no només de cara a la història de Girona que ara propugno, que s'hauria de fer, que s'hauria de començar ara immediatament, sinó en l'ordre del futur, és evident que el primer pas es escriure moltes monografies. Jo no parlaré de la importància de les monografies: n'ha parlat Pierre Vilar. Personalment, n'he fet moltes. Observo que molts companys, historiadors de Girona estan treballant en monografies. Josep Clara, penso, compendia en ell sol tota una manera de treballar monogràficament que té una gran importància i que ja comença a perfilar un volum respectable; ens ha parlat dels federals, del moviment obrer, de la masoneria, de l'església, dels polítics del segle xx, d'eleccions, de problemes militars a Girona, de líders obrers, etc., en petites monografies que són allò que ens permet poder escriure coses de més extensió i de més entitat.

Estem a la fase d'obrir camins i tapar forats, aquesta és la realitat. Estem en una fase d'exploració, encara, per això les monografies i els treballs monogràfics són importants. Treure noms, fets, documents, comptes, a la llum, ordenar-los, situar-los, analitzar-los, començar-los a interpretar per a poder, més endavant, cobrir de materials tot aquest procés de fets i normes, en definitiva, que és una història de la ciutat.

En aquest marc, plantejo la necessitat de que algú comenci a treballar en les institucions gironines. Potser tenim ja fet algun

treball seriós sobre les institucions medievals; tenim molt menys sobre les institucions modernes i molt poc, per no dir gairebé res, de les institucions contemporànies, vull dir les polítiques, les econòmiques i les culturals, vull dir les empreses, vull dir els centres de cultura, els ateneus, vull dir naturalment les institucions polítiques clàssiques. Aquest és un treball que caldria fer en les etapes més properes. Naturalment que en aquest treball de recerca i anàlisi hi hem d'intentar aplicar les noves tècniques de tota investigació. Això ho podem anar fent a mesura que es tecnifiquin els nostres arxius, i els nostres materials estiguin a punt de ser estudiats d'una manera més complexa. Penso que hem de començar a utilitzar el micro-film; caldrà tenir, naturalment, màquines per fer això, i és una esperança el convent de la Mercè en aquest sentit, a on espero que el fitxatge que es faci electrònic i a on podem treballar des d'una perspectiva tècnica absolutament renovada.

Em sembla interessant, en aquest ordre de tasca de recerca, assenyalar que en l'arqueologia i en el món contemporani, es potser els dos àmbits que per haver estat durant molts anys els menys estudiats, avui són els que gaudeixen de més atenció per part dels estudiosos. L'arqueologia, a Girona, potser és el primer en aquest moment, en nombre de persones que s'hi dediquen, en institucions que recolzen el treball altament qualificat que es fa, i això és fonamental. Són dos camps assenyaladament importants per treballar a Girona, i hi ha gent preparada per realitzar-los.

En el camp de la història contemporània, degut a que havia estat molt poc treballat, ha començat a aparèixer un grup d'estudiosos que s'hi ha capbussat. Ara, si bé podríem estar tranquils, en certa manera, respecte als resultats en un futur immediat en aquests dos camps, hem de remarcar però, que és fonamental no oblidar altres etapes històriques, com el món medieval, encara que hagi estat ja estudiat pels historiadors romàntics i els positivistes i per un historiador que ha deixat una obra rigorosa com és el cas de Santiago Sobrequés. Doncs, bé, no per això hem d'abandonar-ho, perquè probablement és aquí a on hi ha més material per revisar, i ja no cal dir en el món modern (segle XVI i XVII) que és una etapa històrica particularment desconeguda. Per tant, llencem-nos a tots nivells al treball documental, a l'exègesi i la crítica de textos desconeguts. Tenim molts i molts de pergamins per rellegir i probablement ens resten sorpreses en la transcripció, en la troballa de

novetats importants des del punt de vista de textos. I en l'etapa de la història més recent ens cal fer el mateix. Hem de llençar-nos a un buidatge total, complet, d'hemeroteques, de diaris i revistes. Aquesta és una tasca a fer, la publicació de catàlegs, la realització dels índexs, agafar els diaris de tot temps a Girona i fer un recull d'aquells articles que tenen un sentit històric. És molta feina, ja ho sé; penso ara en el «Diari de Girona» i «L'Autonomista», en la feina que donaria recollir-ne tots els articles que tenen un sentit històric; però això s'ha de fer. Algú ha de fer també i ben aviat el catàleg i l'índex dels articles que tenen un sentit històric de la Revista «Presència» i s'ha de fer també de «Los Sitios» des dels anys 40 cap aquí; s'ha de fer tota la premsa, tots els diaris, és absolutament fonamental com a mínim tenir els índexs fets com una manera de dotar-nos d'aquells materials bàsics almenys pel que fa a l'època contemporània. En el món més allunyat de nosaltres és evident, em sembla a mi, que s'ha de tornar a seguir les passes dels medievalistes i anar veient quins documents varen utilitzar i quins varen deixar i aquí em sembla que l'estudi a l'ajuntament de Girona mateix, pot donar joc perquè han aparegut nombrosos papers que a penes han estat treballats mai, com he dit suara.

Em sembla important, també, el treball dels equips interdisciplinaris; durant un temps seria bo que a Girona posesim en solfa un seguit de col·laboracions entre estudiosos de diferents branques: economistes, filòsofs o historiadors de la filosofia, filòlegs, sociòlegs, geògrafs, arquitectes... és a dir, gent que segons els seus estudis pugui aportar alguna cosa al treball de reinterpretació de la història, al treball d'un coneixement més profund i complet del passat gironí.

Penso, per exemple, en el cas dels arquitectes, pel que ha de ser un estudi de la història del creixement urbà de Girona que és fonamental. El creixement urbà i naturalment la seva valoració artística —monumental, econòmica i ideològica—. Penso, quan parlo d'economistes, en la gent que ens pugui ajudar a interpretar les estadístiques que tenim, que ens pugui fer estudis de preu-salaris, que pugui projectar sobre els nostres papers una història comparada i els anàlisis econòmics, quantitativs, estadístics, de la infraestructura. Penso en filòsofs que ens puguin valorar les idees i la mentalitat de la gent de cada moment, que ens puguin fer observacions entorn a l'estudi de personalitats en el camp de la cultura,

en el camp del pensament. Per posar uns exemples concrets: perquè la il·lustració a Girona té les característiques que té? Quin és el pes del fenomen religiós a Girona al llarg de la seva història i en cada època? Els filòlegs ens poden ajudar en tantes coses!... no només en el que ens han ajudat sempre, en la toponímia i l'onomàstica, sinó per analitzar textos, per reconèixer en el temps més reculats la utilització de les llengües, per desxifrar, en molts casos, documents.

Els sociòlegs: estructures de la societat, grups, comportaments, etc. Hem de poder penetrar en el camp de la literatura, de la literatura ni que sigui aquella tan carrinclona, tan pesada, tan dolenta. És important la literatura popular a tots nivells siguin panflets polítics, poemes més o menys cultes, o les inventives contra uns i contra d'altres o els versos més grollers, sense deixar de banda, naturalment, tota la literatura religiosa que hi ha a nivell popular, però també la literatura que aporta dades històriques, com ara per exemple, els «Sitios» de Girona, i els drames, novel·les, prèdiques i quantitat d'escrits que van arribar a provocar una vegada succeïts. Treballem, doncs, amb aquests textos i amb cançons dels rodamons i amb els papers que venen de tots costats. Utilitzem la literatura com a possibilitat d'anàlisi semàntica i d'aportació de dades de cara al conjunt de la història de Girona.

Naturalment que pels temps més propers hem de treballar amb la fotografia i el cinema. La fotografia ja és en aquests moments una vessant imprescindible si volem estudiar la història des de la meitat del segle passat cap aquí. Vol dir que abans hem de treballar amb els gravats, amb els planells, amb les cartes geogràfiques, amb tot el que tinguem, però a partir de l'època en què això ja és possible hem d'incorporar la fotografia i el cinema precisament per a obtenir aquesta impressió gràfica del que és el procés de canvi físic de la ciutat; aplegar, en el possible, els materials dispersos que hi ha arreu. Segurament que molts documents són aplegables.

Em sembla que és innecessari insistir en que la base de la nostra història ha de ser el nombre dels homes, la demografia. És a dir, l'estudi dels naixements i les morts, del creixement humà, dels hàbits demogràfics, hàbits natalicis, dels progressos sanitaris, de l'allargament de la vida, de les mitjanes de natalitat, de la mortandad, de tot allò que ens ajuda a comprendre quina és l'estructura física i biològica de la societat. I cal endinsar-s'hi utilitzant els mè-

todes més enriquidors i més complets i naturalment no només el tipus de treball demogràfic clàssic dibuixant piràmides d'edat, sinó anant a allò que és més profund, com és la construcció i la reconstrucció de famílies que poden fer tenint present que els arxius parroquials de les nostres contrades són molt rics, com ha demostrat i demostra el Catàleg d'Arxius Parroquials tirat endavant per Joaquim Nadal i Joan Busquets, i com encara va posar més de relleu el professor Jordi Nadal en recopilar tantes dades de l'arxiu parroquial d'alguna de les esglésies de la ciutat en uns treballs demogràfics que han esdevingut cèlebres i paradigmàtics en el nostre país. Per tant, treballem en el camp de la demografia, de la geografia humana, a les parròquies i pels temps més moderns en els censos, censals, padrons, que és un món força inexplorat que està esperant la investigació que els tregui de l'oblit.

Hi ha un altre aspecte a tenir molt present de cara a realitzar treballs que finalment desemboquin en una història de Girona. Un d'aquests camps és l'estudi del territori i de les transformacions del territori. Els geògrafs en aquest punt tenen moltes coses a dir, cal explicar bé els casos tan típics com de Sarrià, de Palau, del Pont, de Sta. Eugènia, de Sant Daniel, de Salt, és a dir, estudiar geogràficament la creació d'aquesta Girona moderna, estudiar les relacions geogràfiques del que avui és un nucli urbà, l'explotació del sòl, la instal·lació, aprofitament i distribució del territori que ara anomenem Girona.

I és evident, també, que cal fer la història econòmica. Història econòmica que vol dir llençar-nos a treballar estudiant el mercat, els salaris, les estructures de la propietat, la fabricació de la moneda, els arbitris municipals, els pressupostos de la ciutat, de la Diputació, estudiant, doncs, tots es aspectes econòmics vinculats a la societat gironina. Hi han alguns treballs iniciats en aquest sentit. Els assaigs de Joaquim Nadal i Josep Clara són peoners: el cas de la industrialització a Salt de Joaquim Nadal, de la industrialització i la Banca per part de Josep Clara. Hi ha novetats més recents: el volum sobre *Girona al segle XIX* en el qual moltes de les seves parts estan dedicades a fenòmens econòmics (industrialització assenyaladament) i encara més proper a nosaltres hi ha dos treballs realitzats: un sobre la Taula de Girona, realitzat per Castells i un estudi de l'estructura de propietat al segle XIX realitzat per Rosa Congost. Aquest és un camp, doncs, en el qual ens hauríem d'esmerçar i que

hauria de donar lloc a grans i importants aportacions. Hi ha a punt de sortir un llibre «Girona al segle XVII» bona part del qual és dedicat també a aspectes econòmics. Amb tot, estem a les bèceroles i ens hem de llançar ràpidament a ampliar la temàtica. Ens resta encara endinçar-nos en la història social, és a dir, la història de les classes, dels estaments, dels conflictes de classe, de l'hegemonia d'unes i l'explotació d'altres, de les institucions que ajuden a aquestes hegemonies i aquestes explotacions siguin eclesiàstiques, civils o militars. Analitzem qui és aquesta gent, quins interessos els agru-pen i quins sentiments els condueixen a ajuntar-se entre ells o a enfrontar-se. De Girona s'ha dit que és una ciutat conservadora, però, per què?... estudiem-ho. Estudiem quina és la relació de Girona al llarg de tots aquests segles amb el camp i amb les estructures rurals que l'envolten, quin és el paper del clergat com a sector influent a la ciutat. Ara el nostre amic Guilleré diu que la insaculació no impedia que el poder a Girona, durant molts anys, es pogués mantenir només entre 30 famílies. Doncs bé, aquesta és una dada important d'estudi perquè més endavant vegem també que hi ha una perduració familiar en les àrees de poder. Ho hem vist al segle XVIII i al segle XIX i al XX què significa això? Qui són aquesta gent que aixeca les catedrals de Girona i les grans esglésies? Qui són aquests paletes? Qui són aquesta enorme quantitat de gent que viu en els convents? Qui són aquests artesans que hi ha al carrer de la Força, a l'Edat Mitjana? Els jueus. Què va passar exactament amb els jueus?... Hem d'entrar en aquesta història social, encara desconeguda, fins que apareixen les primeres organitzacions del moviment obrer, fins que es manifesten públicament. Tema bàsic i potser per ara el més desconegut de tots.

I encara, finalment, tot el que és la història de la cultura i de l'art. Estudar l'art com a font de coneixement de Girona, una ciutat monumental i artística. Estudar els corrents artístics en tot moment, valorar-ne les dimensions exactes, veure com els corrents artístics i l'estètica podien influir o van influir en les estructures ideològiques dels gironins, les estructures culturals, veure quins artistes gironins hi ha, qui eren, d'on sortien, que feien, veure els grans corrents europeus en el camp de l'art o en el camp del pensament i de la literatura. Estudar des d'Eiximenis i Aymerich fins a Rahola, Palol, o Vicens i Vives. Els ilustrats, els fisiòcrates... Hi ha fisiòcrates, hi ha racionalistes a Girona? Hi ha romàntics? Estudiem-los.

Un altre terreny, doncs, per entrar-hi, sobretot pel que fa als temps més propers perquè potser del món antic i del món medieval és d'allà on tenim fins ara més notícies.

CONCLUSIONS PROVISIONALS

Les reflexions sobre els problemes diversos que tenim davant per a escriure una Història de Girona, ens han portat molt lluny. Per a recapitular i resumir en unes conclusions el que hem plantejat podríem començar dient que hi ha un calendari possible:

Realitzar, en la màxima rapidesa, una petita Història de Girona, una introducció esquemàtica que deixi oberts molts camins.

A mig plaç preparar una Història més acabada, que sigui un estat de la qüestió complet, procurant que no hi hagin grans buits, ni desnivells excessius en les temàtiques i les èpoques. Pot ser ja una obra col·lectiva.

Planificar, per a escriure-la a llarg plaç, la gran història, obra sòlida i durable que ha d'aplegar per a la seva realització estudiosos de diverses branques i totes les institucions de cultura gironina, per ajudar a cobrir econòmicament el seu cost.

Paral·lelament, hi ha tota una feina per anar fent, per a investigar i publicar. Hi ha la qüestió d'una història audio-visual. Cal posar-se a treballar, a estudiar, a pensar. Col·legi Universitari, Institut d'Estudis Gironins i Ajuntament de Girona haurien de confluïr per a tirar endavant aquests projectes. Diputació, Generalitat i Ministeris haurien d'ajudar a pagar-los.

Pot ser que totes aquestes reflexions serveixin, algun dia, per a que es faci realitat una bona història de la meua ciutat. Si és així, ja em considero satisfet. Les quatre idees que us he exposat no poden pas pretenir més ressó. Els que m'heu escoltat, teniu, ara, la paraula.

LLUÍS M.^a DE PUIG I OLIVER